

Pravni status in zaščita migrantskih delavcev v primerih trgovine z ljudmi

Živa Šketa, doktorska študentka na Pravni fakulteti UL, Inštitut za kriminologijo
pri Pravni fakulteti v Ljubljani

Lovrena Jeromej, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani

Potek predstavitve:

1. Stanje na področju pregona TZL za namen izkoriščanja prisilnega dela v Sloveniji
2. Sistem zaščite migrantskih delavcev v Sloveniji in njegove pomanjkljivosti: pregled zakonodaje, intervjuji s strokovnjaki v praksi in intervjuji z migrantskimi delavci.
3. Širše razprave o kazenskopravnem naslavljanju delovnega izkoriščanja

Pregon delovnega izkoriščanja v Sloveniji

- Projekt Izzivi pregona trgovine z ljudmi v Sloveniji (V5-24001)
 - V Sloveniji ni opaziti **evropskega trenda postopnega porasta obravnave prisilnega dela kot oblike trgovine z ljudmi**, čeprav ta, kot kažejo podatki Eurostata in UNODC, postaja vse bolj prepoznana oblika izkoriščanja v EU in širše.
 - Slovenski kazenskoopravni sistem **delovno izkoriščanje redko prepozna kot trgovino z ljudmi** – 196 KZ-1, 199 KZ-1.

Tožilska praksa

Glede na vse konkretne okoliščine, torej **okoliščine, v katerih so oškodovanci živel**i, njihove **siceršnje življenjske razmere, razloge, zakaj so se odločili za delo v Sloveniji**, razmere, pod katerimi so bivali v Sloveniji, **njihove možnosti za drugo zaposlitev** in vse ostale relevantne okoliščine, ocenjujem, da **podane okoliščine in njihova intenziteta** v konkretni zadevi ne izkazujejo vseh potrebnih zakonskih znakov izvršitvene oblike prisilnega dela v smislu TZL.

Kt/12744/2017

Druge podlage za pregon delovnega izkoriščanja

- 196. člen KZ-1 (kršitev temeljnih pravic delavcev)
- 197. člen KZ-1 (šikaniranje na delovnem mestu) + kvalificirana oblika (posledica: psihično, fizično obolenje itd.)
- 199. člen KZ-1 (zaposlovanje na črno) + kvalificirana oblika (posebej izkoriščevalski delovni pogoji)

Sistem zaščite migrantskih delavcev, ki so žrtve delovnega izkoriščanja, v Sloveniji

- Osnovni problem: dovoljenje za bivanje je vezano na veljavno pogodbo o zaposlitvi (EDPD/delovno dovoljenje za BiH, Srbijo)
- Dve možnosti za zakonito bivanje

1. Nova zaposlitev pri drugem delodajalcu;

2. 50. člen ZTuj-2: žrtve trgovine z ljudmi, žrtve nezakonitega zaposlovanja in žrtve družinskega nasilja - Dovoljeno zadrževanje (90 dni) + dovoljenje za začasno prebivanje (6-12 mesecev)

Ureditev statusa prek zaposlitve pri drugem delodajalcu

- **“Prišli so [v stanovanje] in hoteli smo oditi, ker se nismo počutili varno. Kot so nam svetovali [na Delavski svetovalnici], smo poklicali policijo [...] in policija je prišla. V prisotnosti policije smo zapustili stanovanje, to se je dogajalo ponoči in nismo vedeli – okej, zapustili smo stanovanje, ampak kam naj gremo? Nismo imeli nobene druge nastanitve v Sloveniji in nismo imeli denarja, nikogar, ki bi nas lahko tako na hitro nastanil. Kakorkoli, zapustili smo stanovanje in jaz in še en sodelavec sva plačala 100 evrov za prenočitev. To je bilo predrago, ker nisem delal niti cel mesec in še nisem dobil plače. **Ostali sodelavci, ki so prav tako zapustili stanovanje, so prenočili na železniški postaji in zjutraj z vlakom odšli v drugo državo, ker niso vedeli, kam bi šli.**”**
(intervju z migrantskim delavcem, 2026)

Ureditev statusa prek zaposlitve pri drugem delodajalcu

- "Če hočeš v bistvu sprožiti ustrezne postopke, mora biti delavec v teh postopkih formalno zavarovan. To pomeni, da ne bo kar zbežal in rekel, jaz nočem več delati in prekinil stike z delodajalcem, ker delodajalec bo rekel, super, pet dni bom počakal in dal odpoved. In v tem primeru moramo mi zagotoviti zdravnika. Zdaj pa, že tako ali tako je težko dobiti nastanitev - za kitajskega delavca - druga stvar, kje boš dobil zdravnika čez noč [...]."

(intervju z NVO DS, 2026)

Sistem zaščite migrantskih delavcev, ki so žrtve delovnega izkoriščanja, v Sloveniji

- Osnovni problem: dovoljenje za bivanje je vezano na veljavno pogodbo o zaposlitvi (EDPD/delovno dovoljenje za BiH, Srbijo)
- Dve možnosti za zakonito bivanje
 1. Nova zaposlitev pri drugem delodajalcu;
 - 2. 50. člen ZTuj-2: žrtve trgovine z ljudmi, žrtve nezakonitega zaposlovanja in žrtve družinskega nasilja -**
Dovoljeno zadrževanje (90 dni) + dovoljenje za začasno prebivanje (6-12 mesecev)

Dovoljenje za žrtve trgovine z ljudmi (50. člen ZTuj-2)

- **Zaščita je vezana na kazenski postopek – žrtve niso prepoznane**
 - Priznanje statusa žrtve TZL v primeru delovnega izkoriščanja s strani tožilstva redko
 - Zaščita žrtev je časovno in vsebinsko vezana na kazenski postopek in pogojena s sodelovanjem v njem
 - *Priročnik o identifikaciji, pomoči in zaščiti žrtev trgovine z ljudmi* - nezavezujoč pravni akt

Dovoljenje za žrtve trgovine z ljudmi (50. člen ZTuj-2)

- **Prijava lahko predstavlja tveganje za poslabšanje položaja žrtve**
 - "Ta oseba se je že izpostavila, ta oseba je že šla na [policijo]. Ta oseba je praviloma že par dni izven delovnega okolja, to pomeni, da delodajalec že pripravlja izredno odpoved iz krivdnih razlogov. Ta oseba je lahko že odjavljena, pa sploh ne ve. Ta oseba ima lahko razveljavljeno dovoljenje za prebivanje, pa sploh ne ve. Ta oseba gre na policijsko postajo in potem tožilec reče, 'ja, oprosti, tukaj gre samo za 196. člen'. Kaj pa potem? **Te osebe se ne more namestiti v krizno namestitev, ampak ima v najhujšem primeru že odjavljeno dovoljenje za prebivanje ne more iti nazaj na [delodajalčev] naslov, ker delodajalec bo rekel, 'ne rabim te več', kam bo šla ta oseba?"** (Predstavniki NVO DS, 2025)

Dovoljenje za žrtve trgovine z ljudmi (50. člen ZTuj-2)

Tožilstva se pri delovnem izkoriščanju pogosteje odločijo za pregon po drugih členih (npr. 196. KZ-1): Za te žrtve ni predviden poseben status zaščite, kot je na primer krizna namestitvev in ostale oblike podpore.

- "[...] tudi novela Direktive ves čas govori o domnevnih in identificiranih žrtvah. In zdaj izhajati moramo iz tega, iz okoliščin konkretnega primera in iz ranljivosti in ogroženosti konkretne žrtve. Tudi če se nek tožilec odloči, da to ne bo šlo za 113, je moje mnenje, kar je treba poskrbeti za varnost žrtve, je pač treba poskrbeti." (Predstavnik MNZ, 2025)

Dovoljenje za žrtve nezakonitega zaposlovanja (50. člen ZTuj-2) – **se v praksi ne uporablja**

- **Žrtev nezakonitega zaposlovanja** je mladoletni tujec, ki ni državljan EU, in v Republiki Sloveniji prebiva nezakonito in je zaposlen ali opravlja delo in tujec, ki ni državljan EU, in v Republiki Sloveniji prebiva nezakonito in je zaposlen ali opravlja delo v posebno izkoriščevalskih delovnih pogojih, kot jih določa zakon, ki ureja preprečevanje zaposlovanja in dela na črno (28. točka 2. člen ZTuj-2).
- [...] policija na njeno prošnjo ali **po uradni dolžnosti** dovoli zadrževanje tudi **žrtvi nezakonitega zaposlovanja**, da se odloči, ali bo sodelovala kot **priča v kazenskem postopku zoper delodajalca zaradi kaznivega dejanja nezakonite zaposlitve** ali če je zoper delodajalca vložila tožbo za uveljavljanje pravic iz delovnega razmerja.

Dovoljenje za žrtve nezakonitega zaposlovanja (50. člen ZTuj-2)

- "In v bistvu, s tega vidika, 50. člen, nezakonito zaposlovanje, smo imeli spet, primer, ki ga veš, **bil je zelo jasen v smeri definicije po 50. členu, nezakonito zaposlovanje, niso delali zakonito, delali so brez dovoljenj, ampak kriminalisti so šli notri in niso niti spraševali kot možnost nezakonitega zaposlovanja, niso niti pogledali glede oz. povrpaševali so po TZL, so hitro obupali, in potem na koncu je prišla 196.**"
(Predstavniki NVO DS, 2026)

Kazenskopравни pristop k trgovini z ljudmi in delovnemu izkoriščanju

- Protokol Združenih Narodov o preprečevanju, zatiranju in kaznovanju trgovine z ljudmi, zlasti z ženskami in otroki (Palermški protokol, 2000): boj proti trgovini z ljudmi umesti v širši kontekst boja proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu
 - V središče postavi vprašanje učinkovitosti kriminalizacije pojava trgovine z ljudmi in njim podobnih kaznivih dejanj.
 - Tudi identifikacija žrtev TZL tesno povezana s pregonom storilca.
- Ključna kritika kazenskopravnega pristopa: žrtvam namenja pozornost le v obsegu, v katerem so pomembne za namene kazenskega pregona storilcev.

Sklepno:

- Alternativni (socialni) pristopi, ki temeljijo na pravicah (Human rights-based approach, delovni pristop, migracijski pristop ipd.)
- Problem je širši kot pregon storilcev: ključna sta tudi ustrezno delovnopravno varstvo, socialna podpora (stanovanjska podpora) in migracijska zakonodaja
- Sistem zaščite žrtev, ki je v delu neodvisen od kazenskega pregona